„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слов а за жиг плаћа се по 30 ноч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Новм Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 13. У Новоме Саду у недељу 25. јануара (6. фебруара) 1881. ГОДИНА XVI.

НОВО „КЛИРИКАЛСТВО“.

Поводом адресе неколицине свештеника у прошлом броју листа саобштене, проговорисмо неколико речи о поступку те неколицине свештеника.

Сад ћемо за врућега трага да бацимо један општи поглед на нову реакцију, или правије рећи на ново „клерикалство“ у цркви нашој.

Новим називамо „клерикалство“, јер је оно на се узело нов тип и значај.

Клерикалства је било од преселења нашег народа овамо непрестано, као што га има и у други народа, особито који имају епископалну јерархију. Природна је тежња јерархије, да сву не само духовну, него и спољашњу административну управу у цркви усредсређује у своје руке, и да у политичким стварима повлађује државној власти и било уставним, било неуставним владама на руку иде, ако ове њиној пуно- и самовласти у цркви повлађују.

Али наши старији патријарси и митрополити, а и сами епископи, и ако су у управи цркве, школе и народни фондова више мање сузбијали учешће и уплив народа, па и самога световног клира, ипак су поред све верности према државној власти имали одважности, да за права и интересе не само цркве, него и народа српског и народности српске у време нападаја и опасности за цркву и народност српску, на браник изађу, са штитом зем. закона и народног права у руци.

Но како је народ до увиђења дошао, да заштита јерархије није довољна за цркву и народност; и да јерархија, а нарочито поглавар јој често лично или политично долази у положај, да поред најбоље воље искушењу и притиску неможе да одоле; и како је уставним животом новопробуђена свест у нашем народу пробудила жељу, и изазвала тежњу, да заборављене народно-црквене саборе оживи и да управу цркве, школе, и народни фондова и заклада постави на темељ автономије, и то не само канонично-црквене спрам државне власти, него и историјске, народним повластицама стечене и земаљским законима ујамчене народно-црквене автономије, која народ и овога клир обузима: то је настала борба између народа и јерархије, у којој је световни клир, који је такође од калуђерске јерархије доста подносио, бар већином сложио се са световном народном странком.

У тој борби тражила је јерархија наслона на државној власти, да бар што више самовласти спрам народа задржи. Државна влада која је постала парламентарна, и која је и Србима и Романима народно-црквену автономију законом начелно ујамчити дала, нашла се при питању практичног уређења, организације те автономије у процепу између јерархије и народне странке српске и најпре се колебала; у првој је сматрала странку, коју су одпре држали за поборницу реакционарне и то аустријске политике; од народне странке зазирала је не толико због њеног слободоумља на црквеном пољу, колико и нарочито, што је та странка иста радила и на политичном пољу, и уз политично слободоумље такође народност заступала. Кад је политична борба „народности“ у Угарској устукнула, наступи транзикција на нар. црквеном пољу и транзиговало се г. 1874—5. Живило се с те стране на миру и чинило се, да је за време нар. црквеног сабора год. 1879. задовољство на све стране вршак постигло. Само се чуо — један глас незадовољства.

Но међутим већ су се променули спољашњи и унутрашњи одношаји Угарске, и владајућег мађ. народа у њој. Спрам Аустрије је она показала своју надмоћ у решењу међулитавски питања, већ и због тога, што је уг. влада више повлађивала бечкој источној политици и окупацији Босне-Херцеговине; тим је уг влада добила још већега маха у својој политици према „народностима“ у Угарској, и ако су мађарске странке међу собом још жешће гложиле се, и пак се баш и због тога свака мађ. странка једна с другом пред мађ. народом надтицала, да је надмаши у тежњи, да Угарска која је политично већ постала мађарска држава, с временом и народносно постане мађарска. Ова је мисао и тежња постала сад мерило мера спрам немађ. народности, а нарочито спрам Срба, који су капија на исток.

Угарска влада враћа се услед тога на пређашњу политику аустријску спрам Србаља, односно спрам наше јерархије и цркве. Ако се и верује — јер напоследку за то јамче не само закони, него и државна власт и снага — да се на нар. црквеним саборима, на епархијским, и автономно-слободним месним скупштинама, и у разним вишим и нижим одборима политичне ствари неће претресати, и политика водити — то ипак свуда ту веје дух народности, а и крепи већ састанком и заједничким збором на српском језику свест српске народности. Народ се бар на том пољу осећа не само у верозаконском, него и народносном јединству свом. С тога се озгоре налази, да је у интересу мађарске не само државне, него још више народне мисли, да на место народно-автономног средишта и на црквено-просветном пољу ступи усредсређење црквене управе у руке јерархије, односно њенога вршка.

Но нова мађ. покитика примила је од старе аустријске само начин црквене политике спрам наше цркве — усредсређење не само духовне, него и спољашње црквене ласти у јерархији, а особито у поглавици њеној, али с другом цели. Аустријској политици била је довољна верност према држави, и нарочито према државној глави; по кад кад се задирало у веру, али се о народност и сам дух народности није толико запињало, шта више тај се дух у некој мери неговао за политичне, а нарочито дворске цели. Сад се пак баш о народност запиње, и желило би се, да се „родољубље српско“ замене са „патријотством“, које се односи не само на мађарску државу, за коју већ и сами државни закони и мађарске власти јамче, него и на мађарску народност, и то у тој мери, да се домољубље — патријотизам — спрам државе, истоветује са „родољубљем“ у смислу мађарске народности, с искључењем или скучењем „српског родољубља“.

Савез дакле јерархије, нарочито вршка њеног са државном власти у цели повратка што веће самовласти у управи цркве, школе и народни фондова и заклада на рачун искључења, или бар ограничења духа народности у тој сфери, а посредно и у политичном животу — то је ново, „модерно“ клирикалство у нас, подосно ономе, које и у другим државама транзигује са државним властима на рачун политичне слободе, и онде али ипак не на рачун већ иначе осигуране народности своје.

И то је онај дух, који провирује и из божићни окружница таки клирикалаца. Ту нема друге речи, него о послушности.

Црквена власт, вели се, предата је апостолима; ови су је предали епископима и свештеницима искључним наследством целе своје од Христа добивене власти у цркви Христовој, а св. Игњатије налаже: да се епископ „поштује као Исус Христос, велећи за њега, да је он образ Божији и да он у цркви председава место Бога“. Наравно, да би се ту могло запитати, не били по оном начелу, да „млађи старије слуша“ и млађи епископ патријара, и своју старију браћу слушати требао? Али ту долази сад државна власт, која је од Бога, и из тога као да се хоће да изведе, да државна власт може у цркви постављати црквене поглаваре.

Ту су параграфи и мађарске власти што јамче за послушност државним властима; али су ту и закони, који бар у уставним државама не само права, него и дужности државне власти прописују, и грађанима, корпороцијама и народу права осигуравају.

„А шта су свештеници? Они су саветници и сатрудници епископови; они су поред епископа скуп апостола; они оличавају сабор божији.“

Како су епископи са свештеницима поступали, и како и сад неки, нарочито са бољима поступа — то је далеко од чланства „скупа апостолског“, и „сабора божијег.“

Но ваљда и код свештенства треба не само званичне „послушности“ спрам свога епископа, и то наравно у законитом кругу и делокругу, него и пристојности спрам други епископа и патријара и народно-црквени органа, као сабора и одбора.

Па нисмо ли читали, да су неки свештеници и то баш из бачке дијецезе патријара, кога су спомињали, и данас ваљда спомињу у цркви, назвали слабоумним, и грамзљивим; тако исто владике „жудљивима“, народно-црквене саборе и одборе народним распикућама, шта више напоследку да и своју општину, која ји издржава, као таку, броје међу оне „перверзне“, (покварене, или развраћене), с тога, што је и то прва подигласвој глас противу неавтономне промене у јерархији, и за сазив сабора? Таки су ти чланови „скупа апостола“, и „божијег савета“! Ни је ли то анархија?

Међутим прошла су та времена, кад се „стадо“ од „пастира“ по вољи стрићи дало.

„Неће сабор расправљати о промени“ вели патрон; „на по пута си застао — администратору су још руке везане“ вели се с клијетске стране кроз уста неколицине свештеника, — дакле то би били предуслови „пакта“.

Но народ српски има у рукама повластице, и — земаљске законе, спрам који ће се слабо показати „нећу“ променљиви влада, и самовоља нови клирикалаца. Народ, па већином и клир је још свестан — глас сабора народа српског неможе остати глас вапијућег у — дебрецинкој пустињи.

Политички преглед.

Ма да преговори у Цариграду још нису започели, и пак је **грчко питање** предмет, што стоји на првом месту у општој политици јевропској. Као што је познато, они ће започети, тек кад инглески и немачки посланик стигну на своје место, на место преговора, у Цариград. Јевропска акција у грчком питању за сад је обустављена, силе се на то ограничавају, да своје заступнике у Цариграду упуте, како ће и на ком основу почети и водити преговоре с Портом. Док тај час не наступи, ситуација у грчком питању не може се тачно и јасно обележити. Оно има до душе паговештаја, по који ма коњуктурални политичари стварају оваке и онаке, понајвише добре изгледе за решење грчко-турског спора, дакле за мирно решење, али то су комбинације, које немају реална основа, бар за сад не. Тако потоње цариградске вести јављају, да и с Порте и из падишине палате мирољубив ветар душе, т. ј. да су и турска влада, па и сам султан мирољубиво расположени. Султан се потоњих дана више пута подуже разговарао са њима више државних достојанственика, и вели се, да им је разлагао, како је нужно, да Порта окрене лист, па да удари путем мирољубиве политике, не би ли Јевропу за се задобила и рат отклонила. Колико се тој вести може веровати, то ће свако увидети, ко зна, да је баш султанова старовоља и тврдокорност она стена, о коју се труди Јевропе разбијају. Тако је било и у уцињском питању. Час по, па се јављало, е је султан лично за то заузет, да се спор с Црном Гором реши. Кад тамо, шта је било? Скоро је било, и свак ће се живо сећати оних зачкољица и марифета, којима су Турци знали, да одлажу решење уцињског спора. Та ено још и данас није с Црном Гором уређена ствар ради међусобног разграничења, и још ко зна, кад ће бити уређена. Горњу вест дакле о султановом мирољубивом расположењу свакако морамо с ресервом примити. Друга цариградска вест навешћује даље, да ће Порта много попустити, ако силе на то пристану, да се септембарска гранична пруга (тј. пруга, како ју је Порта у својој ноти од 21. септембра предложила) узме за основицу преговорима. Као што даље уверавају, војено веће султаново већ је за тај случај донело одлуку, на име одлучило, да се скоро сва Тесалија заједно с Ларисом Грчкој уступи. Турцима је, веле, истина тешко, Ларису прегорети, јер у њој имају многи једнородници и једноверници њихови, али за то ће већом енерђијом тражити, да Јањина, Мецово и Превеса остану у њиховим рукама. То би од прилике одговарало назору француског министра спољашњих, који је, као што се зна, по Тисоту поручио, е он мисли, да би јевропске силе вољне биле, да Јањину и Мецово Турцима оставе. По том изгледа, да ће се Порта с јевропском дипломатијом на по пута сусрести.

Међу тим, познато је, да Бартелеми Сентилер није свагда веран тумач оне моћне струје, што покреће свеколике државне послове у Француској. Отуда то, да се на скоро, тек што је он ступио у спољашње звање, пронео био глас, да ће отуд и иступити. Од како је пак пропао с предлогом о пороти, ни главна улога у грчком питању није у његовој руци. Узима се, да **Француску политику у грчком питању**, као и у другим спољашњим одношајима, руководе из бурбонске палате. Како у том погледу ствар стоји, то нам „Репибл. франс.“ тумачи. Полемишући против Сентилерове политике у грчком питању, жали тај меродавни лист, што Јевропи није остављено, нек она води бригу, како да се грчко-турски спор мирним путем реши, јер после берлинске конференције Француска ни у колико није позвана била, да прими ту дужност на се. Међу депешама француске жуте књиге, вели има, депеша које немају турске сигнатуре и у њима можеш читати да Турска нема никаких обвеза спрећу Јевропе. Истина бог, пише речени лист даље, да никад није о томе било речи да се против Турске употребе присилне мере; ни сад нико о томе не мисли; али чудновато је да се Турској каже да она не треба да се повини вољи Јевропе. После Св.-стеванског уговора берлински је Турској живот повратио. Јевропској дипломатији п к ништа не стоји на путу да се не лати ствари, где ју је оставила те да преко заступника из Цариграда не поради да се грчка ствар мирно уреди. „Репиб“ не сумња, да силама не ће посао поћи за руком, докле год заједнички (колективно) узраде. Посебне (сепаратне) акције пак не ће никад тај успех донети.

Познато је, да међу **бугарском владом и рушчучко-варнанским железничким друштвом** влада спор збор откупа те железнице. У тој ствари разаслала је бугарска влада преко својих агената окружницу и у њој вели: Признајући начело берлинског уговора и примајући на се терете, што отуд потичу, Бугарска је жељела, да се како год с реченим друштвом погоди; али друштво не прими бугарских услова, и саопшти ствар силама. Нужно је дакле, да силе сазнаду бугарске услове. Позивајући се на то, да акције рушчучко-варнанске железнице све већма цену губе, вели окружница. Бугарска је предложила: да се на главницу од 50 милијуна удари камата 2 по сто, докле концесија устраје; да сви анујитети, што падају после берлинског уговора, биће исплаћени, по што уговор буде потписан. Бугарска мисли, да су то праведни услови, и нада се, да ће они бити усвојени.

Француска заступничка комора претресала је 20. о. м. чл. 26. пресског закона, у ком се (чланку) установљава да се бунтовнички позиви казне затвором од 6 дана до 6 месеци и новчаном глобом од 10 до 500 франака. Кинеод Орнаро искаше да тај чланак изостане из закона, јер израз мисли тим се означава као преступ. Извештач Либон одговори да бунтовнички позиви нису израз мисли. За тим буду усвојени чл. 26. и 27., где се говори о распростирању лажних вести. По што чл. 28. буде усвојен, у ком се говори о повреди добрих обичаја и каштига за то од 1 до 2 месеца затвора и 16 до 2000 фран. глобе установљује предложи Марку (с крајње левице), да се увреда републике са 3 месеца до 1 године затвором казни. Бранећи свој предлог рече, да републику која у својим недрима носи извршну и власт обеју комора, нико не сме вређати. Република мора бити заштићена, ако не ће да буде презрена и да пропадне. Ни општинском већу не сме бити слободно предложити, да попрсје републике буде уклоњено из општинске дворане или да га назове попрсјем проституције. У земљи, у којој су се династијске странке онако живо кретале, као до скора у Француској, лудо би било, оставити републику без обране. Локроај се чуди, како Марку може бранити начело, које је својствено деспотским владама. Противници, републике имали су доста десет година времена, да против ње рове, па ипак ништа не могоше израдити. Републиканци се не смеју понашати као хришћани, који су се патили, док су други господарили, а како они дођоше до власти, а они су друге патили. Плетје примети, да се мора искати поштовање спрећу Клемансо одговори, да се република не сме враћати к монархијским заблудама. Извештач

би противан маркуову додатку, који и би са 278 против 187 гласова одбачен. Комора усвоји по том чл. 29., 30. и 31. о опадању чиновника, чл. 32. о опадању приватних особа и чл 33. и 34. Код 35. чл., који говори о увреди страних државних поглавица, предложи Балик, да тај чланак из закона изостане, јер је изостао и чланак о увреди председника републике. И пак 35. чл. би усвојен. Луј Летран примети, да по томе мора у закон ући и чланак о увреди председника републике. Гамбета на то, да се о закључку може на ново повести реч тек при другом читању законског предлога. По томе би усвојен 36 чл., који говори о увреди страних заступника и других дипломатских чиновника.

Законски нацрт

о модификацији неких одлука, које се односе на уређење државоправних питања међу Угарском и Хрватском Славонијом и Далмацијом назначених у зак. чл. XXX: 1868. и XXXIV: 1873.

Пошто је услед предстојећег административног спојења хрватско-славонске војене Крајине са Хрватско-Славонијом према одлукама §. 33. зак. чл. XXX: 1868 нужно да се на ново определи број заступника који ће се одаслати од стране хрватско-славонско-далматинског земаљског сабора на заједнички државни сабор, то је с једне стране од угарског државног сабора, а с друге стране од хрв. слав. далматинског земаљског сабора по ономе у §. 70. зак. чл. XXX: 1868 одређеном начину по обостраном усвајању закључено споразумљење. Када то споразумљење њ. царско и апост. Величанство потврди и санкционише, биће исто као опћи основни закон Угарске и Хрватско-Славоније-Далмације инартикулисан на овај начин:

§. 1. — §§. 32., 33., 36., 40, и 42. у з. чл. XXX 1868. као год и §. 1. у зак. чл. XXXIV: 1873 изгубиће своју вредност ступањем овог закона у живот и на њихово место важиће следеће уредбе.

§. 2. Број депутираца, који ће се од стране Хрватско-Славоније у посланички дом заједничког државног сабора угарског шиљати у будуће од оног времена, кад по свршеном административном спојењу војне Крајине са споменутим земљама такође и становништво војне Крајине буде фактично учествовало у уставном животу, — одређује се, без обзира на одношај становништва, сталном цифром од четрдесет особа, не рачунајући овамо речну варош и литорал из наведених узрока у §. 66. зак. чл. XXX: 1868. Ако би се кадгод доцнијим законом у опће променуо број чланова посланичког дома угарског, то ће и овде одређена цифра хрватско славонских депутираца у посланичком дому угарском бити промењена у оном одношају, у ком ће стајати новим законом одређени број свих чланова угарске посланичке куће према садашњем броју чланова тог дома.

§. 3. Од оног времена, које је у §. 2. одређено, шиљаће Хрватска и Славонија у горњу кућу заједничког државног сабора угарског три члана из њиховог земаљског сабора.

§. 4. Ако се Далмација спои са Хрватско-Славонијом, то ће се по §. 70. зак. чл. XXX: 1868. међу угарским државним сабором и хрватско-славонским земаљским сабором углавити што је нужно за заступање истих земаља на заједничком државном сабору угарском.

§. 5. Све уредбе зак. чл. XXX: 1868, XXXIV: 1873 и LIV: 1880 које овим законом изрично нису укинуте или промењене, остају као и до сад.

Лудвиг Хајналд, председник. Макс Фалк, референт угарског краљевинског одбора. Јосиф Мишкатовић, референт хрватско-славонског краљевинског одбора.

Са угарског сабора.

Поводом гласања о потрошарини на угарском сабору пише „Обзор“ под 31. (19.) јан. ово:

Од 444 оверовљена заступника гласало је 207 за основу а 186 против основе, отсутно било их је 50, а председник није гласао. Основа је дакле примљена за подлогу специјалне дебате већином од 21 гласа. Тој већини допринели су хрватски заступници 14 гласова, тако да кад би и они били гласали против, Тиса би био имао само 7 гласова већине, а такову већину једва би био могао сматрати довољном, да и на даље влада.

Сви седам заступника неодвисне народне странке гласали су против основе.

Да народ добро запамти оне заступнике, којима је поверио заштиту и обрану својих материјалних и моралних интереса те како су они ово његово поверење рабили, приопћујемо овде имена оних, који су гласали за нове порезе, оних који су гласали против новог пореза и оних који су остали дома.

За нове порезе гласали су: Коломан **Бедековић**, Маријан **Деренчин**, Стјепан **Јосиповић**, Никола **Крестић**, Светозар **Кушевић**, Марко **Лончарић**, Карло **Михаловић**, Јосип **Мишкатовић**, Виктор **Сајц**, Мато **Сладовић**, Јован **Стековић**, Драгутин **Стражимир**, Јован **Суботић** и Иван **Вончина**.

Против нових пореза гласали су: Јосип Берута, Ђуро Црнадак, др. Антун Јордан, Иван Кукуљевић, Фрањо Рајцер, Фрањо Тирк, и др. Ловро Видрић. — Дома су остали Јосип Вушчић, Антун Циндл, Јован Живковић, Драгутин Антолек-Орешић, Иван Бартоловић, Васо Ђурђевић, Петар Хорват, Васо Котур, барун Људевит Ожеговић, Стево Поповић, Радослав Рубидо-Зичи, Леополд Шрам — дакле њих дванајсторица, који кад би били отишли у Пешту, те кад би сви хрватски заступници били гласали против законске основе, Угарска и Хрватска била би ослобођена од највексаторнијих терета, који ће се сада на њу свалити.

Опадање народа у Угарској.

„Веч. оп. нов.“ доносе допис из Будим-Пеште о опадању народа у Угарској. Из тог дописа доносимо главнија места:

„Не узимајући у обзир исказе о напретку у своје-вољном и присилном мађаризовању, није у последње доба ни један статистички податак обнародован, који не би исказао ужасно економно и социјално опадање. И оно што се до сад није ни веровало, показало се у истини: да становништво у трећини области стеванове круне за последњих десет година не само да није порасло, него се што више знатно умањило. Још ће много месеци протећи, док добијемо целокупна резултата са народног пописа; поузданим цифрама о одношају народности већ с тога није се надати, што су сви пописни листови искључиво мађарски текст имали, те су га по томе могли само Мађари испунити; али изглед силног растења владајуће расе не треба да политичке елементе с тога теши, што су неки окрузи у земљи почели да се усамљују. Колико се из појединих публикованих дата узети може, изгледа, да је читав широки крај мађарске низине од високе Татре према истоку дуж Карпатског венца, до Тисе изгубио у броју народа. И на равници неће баш најбоље изгледати; о искључиво мађарским жупанијама и са читавог запада Угарске недостају нам нужне цифре за пресуду. На против нема сумње, да су циписка, земплинска и унгварска жупанија — о мармарошкој још не знамо — некадања банатска војна Крајина и Банат знатно изгубили у своме становништву.“

— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

„Више се пута упозорило на пропадање угарских поседника свију врста, од аристократе, који читаве квадратне миље поседује, па све до сељака. Пропаст „центрија“ (немеша) још је и сад поводом многим вапијама. Статистички искази о променама, које су у грунтовницама учињене дају нам јасна доказа за саму ствар. Године 1867 било је промене у поседу у вредности од 186.5, а год. 1878 исте од 186 милиона. Веће терећење реалног поседа износило је 1877 године 144,3 и 1878 год. 135.7 милиова, а олакшање терета само на 72.6, односно 83.8 милиона. О години 1879 немамо прегледа а од год. 1880 имамо само два исказа: код буда-пештанског судбеног округа су хипотекарни дугови са 12, а код сибињског суда су за неких милион и по нарасли. Промена поседа се учинила за две петине услед наслеђства, а друге три петине су учињене услед слободне или — последњи случај је жалибог чешћи — присилне продаје, дочим је растење хипотекарних терета било које плодоносним известицијама, које опет да би потребе за ексистенцију поседника преносом персоналних (кајишарских) дугова и прибележењем порезних заостатака намирене биле“

— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

„Мало по мало извргнуће се тако стање, какво сад у Ирској постоји, само да велепоседник неће добити наслеђством, већ лицитацијом добивену земљу. Тако ова обилата плодна земља једва што рани своје становништво, којег из појединих предела нестаје. Порези у Угарској просечно нису високи, али они су неправедно подељени, и тиште онога који их мора да плаћа. И држава узима толико, колико се узима од најбогатијих народа, а не даје скоро ништа. Што се за јавно добро чини, то изискује само најскромнији део државних прихода. И још више, него у облику пореза, узима држава становницима својом неисказано покваренoм управом, која у појединим деловима земље предаје грађанина судији и пандурима, и његово имање је изложено пљеску државних и жупанијских званичника. Отуд дакле силно исељавање доброћудног и вредног Словака, меког, разумног Румуна, Сикуљца и Срба, а делом и Немаца.

Опадање то највећма се опажа у Ердељу и банатској граници. Она брдовита земља изгубила је својом трговачком конвенцијом са Румунијом један део свога експорта, и према томе као и прекомерном порезом пропада јој индустрија. Саси врло много трпе, али се ипак чврсто држе своје насљеђене земље; али занатлијски помоћници нарочито вредни Сикуљци, и сељачки надничари селе се у Молдаву, у Влашку, Добручу, где их не тиште порези, бар не тако, као у њиховој отаџбини, где су бирократском ћефу изложени. Па и велика индустрија сели се кроз кланце у кнежевину, у којој налази боље услове свога цветања. Исељавање из некадањег румунско-банатског региментског округа је после јуначних дела Пауша и другова му лако појмљиво. Торонталска жупанија, која је у томе највећма страдала, показала је при крају војничке администрације почетак најлепшег економског напретка. Просецањем Тисе су велике пруге плодне земље ослобођене од воде; генерална команда позва сељенике свију народности у земљу; Немци, понајвише из Аустрије неки и са знатним капиталима, Бугари, Словаци шта више и сами Мађари дођоше амо, и красна села ускрсоше. Сада дође утеловлење а шњоме и жупанијска управа. Лежало је у угарском интересу, да државоверне Немце протежира као превагу према опозиционарним Србима. Али то не имаде никаква успеха. Тако су колонистама натоварени уговори са подузимачима зидања, и ови свију дужност не учинише, али утериваху ипак обећани им новац. Тиса продре кроз дамове, које су од министарства одређени подузимачи зидања запустили били. Три пута су дуратне Швабе и издржљиви Бугари из нова започели своју колонизацију, док их на послетку снаге не издадоше. Док су Немачка и Аустро-Немачка у помоћ притицали Сегедину, пренебрегоше овде своју рођену браћу. Ове колонисте, остављене од државе, оставише листом ову злосретну земљу, раштркаше се по белом свету а неки пропадоше и помреше. Данас пасе марва још неких српских породица на овој толиким знојем обделаваној земљи, а пописна комисија нађе само срушене, осамљене куће. Тако исто бива и са многим другим пределима.“

Из енглеског парламента.

Лондон, 20. јануара.

На дневном је реду био Форстеров предлог о присилним мерама (Zwangs-Bill) у Ирској. Пошто је дебата од понедељника после подне непрекидно до среде у јутру до 9 сахата трајала и још никако нема изгледа да ће се скоро свршити, прекине говорџија (Sprecher) говор Бигаров и донесе ову изјаву:

„Форстерова била се већ пет дана расправља. Садања седница траје од понедељника непрекидно 41 час, дочим је кућа непрестано заузета дискусијама о одлагању. Ма да су ове дискусије дуготрајне, то их је ипак нека мала мањина подупирала против опће воље у дому. Криза је дакле наступила, која иште да се и говорџија и кућа ту заузму. Обични пословни ред није довољно јак за осигурање редовне дебате. Једну меру, која је од прилике пре месец дана у престолној беседи као важна наглашена, која је од одлучне већине у кући у интересу државног бољитка као прешна изјављена, зауставља незнатна мањина, чији се чланови лаћају оних опструктивних средстава, која су у доњој кући као парламентарни преступ жигосана. Достојанство, углед и ауторитет доње куће је озбиљно запрећен, нужно је дакле да се исти поврати. По досадањем пословном реду је легислаторска радња куће парализована, и сад је преко потребан нови ванредни поступак. Ја мислим, да ћу најбоље погодити жељу куће и добити њену потпору, ако предложим да се више ни једном говорнику не да реч, него да се одма пређе гласању. Све остале мере за осигурање даље редовне дебате морам кући оставити; али морам додати, да кућа или мора већу контролу над дебатом преузети или говорџији више ауторитета прибавити.“

По прочитању ове изјаве, коју су опструкцијонисте великом виком пропратиле, пређе се на гласање о амандману или форстеровој били, по ком је 164 за, а 19 против биле гласало. За тим стави говорник формално питање, да ли да се била први пут чита, на што омрулер Мекерф зајиште реч. Говорџија то не даде. На то изађоше сви омрулери скупа из дворане. Кад за тим говорџија стави формални предлог за прво читање, једногласно повиче сва кућа да пристаје на то и без гласања. За тим дође Форстер к столу, и била буде прочитана. По томе је друго читање за данас у подне одређено.

Гледстон изјави на то, да ће сутра овај предлог изнети: ако се по даној нотици предлог стави, да је стање јавних ствари прешно и ако четрдесет чланова устајањем са својих места тај предлог подупиру, то онда ваља да говорџија одмах гласању пређе, без да се каква дебата, амандма или какав предлог за одлагање дозволи, а ако сагласни нису очевидно у већини, то нека је одлука говорџијина без апела. Иначе нека се одмах приступи гласању. Ако каква већина од 3 : 1 предлогу се придружи, то нека за све даље стадије регутирања пословног реда говорџија има искључиво дискреционарну силу и право означења, док не изјави, да положај није више тако прешан. Даље наговести Гледстон, да ће он после те резулуције предложити, да је стање јавних послова прешно. Седница би у пола 10 сахати одгођена.

После подне у седници доње куће беху трибине препуне, и дошло је до врло бујних сцена. Парнел хоће да стави питање о томе како се говорџија пре подне понашао. Говорџија изјави, да питање његовог понашања није никакво питање привилегије, те по томе је требао Парнел свој предлог напред пријавити. Осуливан предлаже, да се седница одгоди, да би говорџија могао се приправити за прављање свог понашања. Форстер не ће никако да се седница одгоди. Гласало је 44 за и 278 против одгађања; а пошто је време већ било да се седница заврши, то је друго читање за сутра заказано.

ДОПИСИ.

Цетиње 15. јануара. Прослава светога Саве на Цетињу врло је значајна била ове године, јер сваки увиђа да је у просвети моћ, срећа и будућност народа, на којој се радо одзивају родитељи и својта дечија шаљући своју милу дјечицу у народну школу са одушевљењем, која им отвара умне очи, облагорођава срце и води их нравственошћу и духом православне вјере у колу просвјећенијех и срећнијех народа!

У очи ове прославе било је школско здање окићено са многобројним заставама, које даваху оку дивну насладу са велике пијаце, и сваки је

ЛИСТАК.

ИЗ ПАРИШКОГ НОВИНАРСКОГ СВЕТА.

Сада, кад се у француској републици ради, да се на најширем темељу подигне храм слободи оне особине човекове, која га највише одликује од других живих створова природе, да се законом осигура једна од највећих слобода човечјих, да се узакони слобода писаној речи, слобода слова, — вредно ће бити, да познамо ону врсту јавнога рада и људи у Француској, којима ће та слобода најбоље доћи, а то је јавна преса, новинарски свет. Како се свеколике особине француског живота у Паризу огледају, — та Париз је Француска у малом, — то ће довољно бити, да наш свет упознамо са паришким новинарским светом, колико се тј. то даде.

Пред нами је подужи чланак једног немачког фељтонисте о истакнутој теми, а под горњим насловом. Ко би год његов есеј у оригиналу прочитао, опазио би на први поглед, да га је писао човек, коме народносна амбиција не допушта, да на све, што је год француско, не гледи преким оком, оком, из ког сипа завист. Но ми ћемо гледати, да његове шовенске примедбе и назоре сведемо на што правију меру. После божићне доколице пише немачки новинар:

Преда мном је читав пласт новина. Последњих дана месеца октобра наручим једном од безбројних паришких продаваца новина, нека ми набави по један примерак од сваког листа, што тог дана у Паризу изађе. Об дан долазио је вредни радин четир пута к мени у стан, сваки пут однесе ми по четир, пет франака (динара), и свагда обећаваше, да ће брзо опет доћи. Е ту ти видиш, да су Мусе обилато излиле свој благослов на Париз. Двадесет и четири франка за новине једне недеље, једног јединог дана! Па тек, кад узех преда се тефтер, именик паришких новина, онда тек видех, да моја збирка ни по што не заслужује придев, да је потпуна.

Така збирка чинила би праву књижницу. У Паризу не излази мање од 157 трговачких и финансијских листова, но ту нису урачунати посебни листови за железнице, народну привреду и за сваку врсту индустрије. За моду имају 68 листова, а 64 њих баве се само медицинском знаношћу. Панамски прокоп тек је у зачетку, још је само пројекат, а већ имају у Паризу 5 новина, што носе његово име и само за то, да заступају тај пројекат. Не би човек мислио, до ког је степена доспела у паришком новинарском свету подела рада. Нема те гране знаности, нема спорта, ни заната, а да нема новина, које не заступају те гране човечјег занимања. Та самих библиографских листова нема мање од 18, а то су листови, које читају само извесни кругови „љубитеља“ библиографије. Двадесеторе новине баве се само паришким и сенског департмана административним стварима, а толико исто њих посвећују своје ступце само јавним грађевинама и неимарству, 7 новина баве се само винском трговином и производњом вина, а сама трговина хартије има 6 стручних листова. Шта више, има један лист за пловидбу по ваздуху, а не мање од 3 листа — ко ће погодити, за каку специјалност — за сачетање, склапање брака. Ми бисмо их могли назвати проводацијским новинама. Имена тим трима новинама јесу: „Новине за брак,“ „Месец милина“ (мај) и „Знак свезе“. У њима имају само објаве о закљученим браковима и огласи, у којима младожење и удаваче траже си друга. Уз то још имају у тим проводацијским новинама разне новеле, прилагођене тону и смеру њиховом, али свечедне, песме и друга литерарна средства, којима нове младе могу укротити тврдоглаве мужеве. Имена у паришких листова често су врло чудновата. Један се самохвалисаво зове „Најбољи финансијски лист,“ други на кратко „Скандао“, трећи „Тат,“ четврти „Одјек злоупотреба“, пети „Божјак“, један „Сироче,“ а други опет „Дијоген“. Амо иду разни „стручни листови“. Ту има један, који се зове „Бич, орган кочијаша,“ прави кочијашки лист, али није он један у свом роду, има тамо и „Лист за фијакерске кочијаше“, да ни не помињемо, да има својих 15 листова за тако звани спорт и неколико шаљивих, који се баве спортанским светом. Један лист, излази на ружичастој хартији, зове се „Бокачио,“ а само му име означује програм. Даље има шаљив лист „Будалина“, један трећи, у кога је врло јако натуралисам развијен. То су тако звани „фонографски листови“, од којих већину забрањују или узапћују.

То је најнижа врста паришког новинарства.

(Наставиће се.)

већ знао у очи прославе, да сутра наступа просветитељ српски св. Сава, који се жели свечано прославити у народној варошкој школи.

Сутра дан 14. јануара одслужена је божанствена литургија у 9. сати у саборној цркви са преосвећеним г. митрополитом и већим бројем овдашњега свећенства, на којој присутни беше Његово Височанство књаз Никола I. са престолонасљедником књазом Данилом, министрима, већим црногорским достојанственицима, страним заступницима и многобројним огличним овдашњим грађанима. Послье службе уређени ученици свију разреда са учитељима чекаху пред манастиром обучено свећенство, да са литиом пођу у варошку школу на освећење водице. Сви професори, учитељи, школска дјечица и ученице са наставницом упарађени иђаху, пјевајући пјесму св. Саве. Његово Височанство са престолонасследником цијенећи народну просвјету, почастише цетињску основну школу са високом својом посјетом, и узнијеше светосавску свечаност, да је мноштво народа са свију страна вароши поврвило одати почаст српском просвјетитељу.

Школска соба у новоме здању бијаше окићена најсвечаније. При уласку сва врата бијаху окићена лаворовим зеленилом, поред којега са свију страна бијаху изпрекрштане тробојне заставе, а у средини истих китњасти вијенчићи, а више врати стављен велики вијенац у средини које га бијаше написато тробојним словима: цетињска основна школа кличе!! изнутра сва соба застрта црвенкастим ћилимима, а на јужној страни школе на виду намјештен лик Његовога Височанства племенитога књаза Николе I. као оснивача народних школа окићен многобројним вјенчићима а на врху слике изрезана круна, више које стајаху прекрштене двије тробојне заставе, а према њему на источној страни велика икона св. Саве у великом китњастом вијенцу са тробојним пантљикама, више којега намјештен бијаше транспарент, на бијелом пољу са надписом: „Слава српскоме просвјетитељу св. Сави". а више ријечи „слава" велика краљевска круна, под тијем у полукругу „српскоме просветитељу" под овијем двије мале прекрштене заставе, на које стојаше отворена српска књига и на десној страни писаше: „Знање је светлост знање је моћ", на левој: „Учимо браћо и дан и ноћ" под овијем насликано бијаше у широком колу сјајно сунце у које бијаше написано: „Светоме Сави" из којега бијаху пуштени зраци кров цио транспарент, те красијаше значајно просвјетитељеву прославу. На све четири стране видова бијаху изпрекрштане многобројне заставе, а међу истијема вијенци, са тробојним пантљикама, да бијаше велика наслада гледати.

Водоосвећење одпочне г. митрополит Илларион, које је трајало по сата, а по свршетку истог чинодјејства, одпочне говорити бесједу учитељ исте школе г. Филип Радичевић о животу св. Саве, његову раду за православну српску цркву и просвјету, као и о просвјети црногорској, која је главни покретач људскога развића. закључивши бесједу: да бог поживи Његово Височанство племенитог и узвишеног господара књаза Николу I. који је први прокрчио пут народној просвјети, и отворио школе у Црној Гори. За овим су пјевали ученици: „Ускликнимо са љубави светитељу Сави" а послье декламовала су дјеца: „Дижимо школе", „Црногорцу", „На Косово", од Змај Јована Јовановића, а једна мала дјевојчица декламирала је: „Горе плаво небо, доле сиње море". Послье овог ђачког декламовања, држао је подужи говор надзорник црногорских школа г. Стево Чутурило у виду поуке учитељима, послье којега би одпјевана народна химна, а Његово Височанство, са престолонасљедником књазом Данилом, би одпраћен присутном господом до својега двора.

Цетињска основна школа имајући велики број ученика у I. и II. разреду, (преко стотине) подијели је школска управа на два учитеља, те други разред са 45 ђака одвоји се у одјелиту собу истога здања, и предаду се на обучавање приправнику карловачком г. Сими Благојевићу а први разред отцу протођакону.

Вел. Бечкерек 8. јануара. Несрећа која је постигла нашу браћу Загрепчане, изазвала је у нами најискреније саучешће, — саучешће које само сходне народности као што је наша српска и хрватска — осећати могу.

Ради олакшања те несреће, склопило се код нас из врли Срба и Српкиња једно друштво, које је себи за задатак ставило, овде у месту једну дилетантску представу приредити и чист приход од исте претставе наменило је нашој пострадалој браћи Загрепчанима.

Ово одиста племенито но и одвећ трудно заузимање наших младих Срба и Српкиња заслужује похвале, особито пак сада, кад имадосмо прилику видити, да су наши дилетанти за сразмерно врло кратко време — 12 дана — три српска изворна парчета нашег дичног Трифковића, на највеће задовољство целе публике уметнички приказали.

Да је ово заузимање код нас тешко било реализирати, то ће сваки онај знати, који наше околности и одношаје познаје, — за то је и заслуга наших дилетаната дупла!

Комади за приказивање врло добро су изабрани а улоге беху добро подељене. Приказивана су три изворна парчета Трифковића, и то: „Љубавно писмо", — „Пола вина пола воде" и „Школски надзорник". —

Не претерујем када велим, да се горња парчад с таком тачношћу, таком сигурношћу и уметничком игром приказала, као што се од дилетаната никад очекивало није и као што се само од дружине народног позоришта и од изучених глумаца изискивати може, — једном речи: публика беше игром наших дилетаната очарена.

Суделовали су: гђце: Павлина Петровића, Катарина Смедеревчева и Ана Петровића и гг. Јоца Петровић, Пера Стајић, Сава Кле и Душан Ј. Лукић.

Наша публика захваљује како г. Јоци Петровићу на својском заузимању, тако исто и врлим суделовачима и г. Мити Момирском, Бранку Јовановићу и Мити Лукићу, на врло пријатно и весело проведеном вечеру, а жели да се у нас тако дична браћа — хиљадила.

Што се пак материјалног успеха тиче, тај је врло повољан, јер је позориште пуно било, особито пак лепо се одавала наша српска публика. Чист приход се надлежној власти предао, која ће га на опредељено место припослати.

Пре но што овај допис закључим, још једаред изражујем како у своје, тако исто и у име остал: публике своју захвалност нашим дичним дилетантима и желим да нам браћа Хрвати овај мали дарак — који им из свег срца пружамо — приме и сете се речи неумрлог им песника:

„Кад сви једног бога молите, кад сви
Једним гласом славу пјевате, кад сви
Једног тела уда сте, буд'те и сви
Духа једнога"! —ћ.

У Митровици 20. дец. 1880. (Свест српска и хрватска пропаганда и још неке ситнице.) Уверен да ће наша „Застава" овај допис међу остале уврстити, — та ми Митровчани бар с дописи не досадисмо — поверавам их јавности у нади, да ће које старије или вештије перо наше одношаје тачније описати, па и наше иначе свестне грађане из овога дремежа разбудити.

Па куд да се пре окренем?

Да ли да хвалим Митровчане, што се тако јуначки држаше при избору обштинског већа? Да ли да им довикнемо „браво" што тако срдачно пригрлише наше мезимче „српско народно позориште"; што се сетише нашег незаборављеног брата Саве Рајковића, те му послаше лавор венац на ледени гроб, као знак српске љубави и поштовања, што се држаше тако јуначки при читаоничким скупштинама, да се сви валови велико-хрвацке пропаганде о српску стену разбити мораше, — или да се окренем некој господи, која се икаровим кршима диже небу под облаке немислећи да им праведно сунце као и Икару крила растопити може?

Хајде да застанемо ту.

Како смо читали у „Обзору" основала се је недавно овде поред „српске грађанске читаонице" и „митровачка касина" а на темељу свакојаких махинаци а, јер најпре рекоше браћа, да им је у нашој читаоници — која има једну велику дворану с четир омање собе, са својом лепом књижницом, гласовиром, биљаром итд. тесно, после, да је и непристојна, те најпосле изиђоше у нечем и с фарбом, да се је у неколицини овдашњег грађанства и чиновништва (ово прво „mit Vorsicht aufzunehmen" јер јако релативан појам) жеља у поменуту сврху појавила."

Но што прави узрок беше, то браћа не рекоше, мах да живе у „хрватској држави", па им с тога ево Србин довикује: „што не рекосте, хоћемо хрватску читаоницу, па да би речи, е али далеко допире политика, кад би то казали, онда би осим неколицине командованих чиновника, међу којима и неколико православних, остале чланове (Хрвате) по мартиначком друму купити морали — јер тамо (како Сремци веле,) камен лупају.

С тога дакле морам приметити, да су мотиви утемељитеља у овдашњем грађанству српском општи смех изазвали, јер ми врло добро знамо да та господа, којима је наша читаоница „тесна, и непристојна и неудобна" сигурно нису одрасли у палатама, него како који и као поштени људи — мах то било и у колеби личкој.

Но кад се већ други баве ћоравим послом, то онда оставимо касину својој судби, којој им у осталом дуг век не прогностикујемо, јер како чујемо скупила су браћа при првој уплати чланарине 8 фор.

Ми смо ово само споменули ради тога, да се види, ко сеје раздор међу нама, те да сетимо неку господу шефове, да би боље чинили, кад би наше жалостне друмове обилазили; кад би своје подчињене у место на раздор, на слогу с грађанством упућивали, и мање отрцану великохрватску политику терали, коју чиновник апсолутно терати несме.

Но осим ових крупнијих има код нас и још неких ситнијих ствари. Тако н. пр. чујемо, да су нека господа (и чланови касине) већ почела и негда слављени Антин реформе „славосрбом штрик за врат" певати, па шта више један г. домобранећи частник а и један царинарски чиновник је међу њима, на мах да су та господа од уплива = 0, а особито овај последњи — познати политички „камелеон" то држимо, да ће та песма ипак првом приликом у неким параграфима, који су већ и другим делијама уста запушили, одјека наћи.

Изволите дакле господо, али само гласније.

То је дакле плод споменуте шефовске иницијативе, то је хвала Митровчанима, што за католичког пароха у Кукујевци кукаше, кога и сами католици одбише и тужише. Сад смо још само радознали, шта ће бити са онима који нису чланови касине?

Да нас је поменути парох већ анатемисао, о томе нема сумње, но чујемо да је већ и један учитељ, који 30 година примјерно служи, овај пут зло квалификован, мах да је он сиромашак, а отац велике породице, који за цело никакву политику не тера.

Но зато нетребамо очајавати, јер су Митровчани свагда на браник изишли кад год се је српског имена — нашег поноса тицало, па нема сумње да ће овај а и сваки слични атентат на ову нашу светињу већ у зачетку свом умрети и умрети морати.

Један православни — ал не Хрват.

Стари Кер. Много је времена прошло од онога доба, кад се и из овога места могла чути која искрена реч, преко јавних органа наших. Помисли ће когод, да је овде код нас што но реч „смиље и ковиље", — те по томе да нам није нужно наше стање на јавност износити, ко тако мисли на кривом је путу. Ја сам другог мнења. Ако у којој нам опћини, напредак, слога и благостање борави; ако је у њој све што се ради похвале вредно; онда држим да за таку сретну и честиту опћину треба да зна цео народ. Износећи на јавност све оно, што је честито и ваљано, опомињаћемо и остале, да угледајући се појединци на појединце а општине опет на општине, чине и раде онако, да им служи на корист, дику и понос! — Је ли у којој општини неред, неслога, назадак, ту смо у толико већма обавезни износити на јавност та зла, да би их тиме још у корену угушили. Скрштеним рукама гледати, како ти твој народ пропада, — а нећеш колико је могуће да му помогнеш — велики је грех! Има их доста, који се хране лебом народним, али му руку помоћи непружају, него хладнокрвно и са осмејом гледе у народу како овај из незнања наглим корацима својој пропасти хити. Почните са такима разговор о народу, његовом животу итд. тај вам се сваки хвали и уздиже како је он велики народњак, и како ће за народ свој и у ватру и у воду!! Такови људи и незнају, да човека човеком чине дела а не речи. Износити на јавност добро или зло народно и опћинско дужност је сваког брата Србина и правог пријатеља народног. Сви смо ми дужни пратити бодрим оком сваки корак народни, па ако он греди добром путањом, ту треба онда да га подпомогнемо; а ако је сишао с права пута, треба да га задржимо и да му предочимо зле последице, које отуда могу изићи. Никако не треба да се заустежемо, износити на јавност што је вредно или ако који то и учини, а ми да га не само неподпомажемо, оего — као што је код нас на жалост обичај — мрзимо, презиремо и пред народом опрњујемо! Ако будемо сви сложно радили, биће нам плод златан! У то име дакле сложно браћо на свети посао за свој народ!

Сад да пређем на ствар.

Као што сам горе споменуо, из ове општине одавна није се чула јавна реч, ма да за дописивање има градива сијасет. Ја сам очекивао сваки дан, да ће се наћи који вештији у дописивању, да изнесе на јавност из ове наше општине. Како до данас не дочеках, то сам нашао за дужност, да се ја тога посла прихватим.

Овде је код нас изабрана скупштина првих дана месеца јануара 1875 год. Са свршетком прошле 1880. г. престала је и стара скупштина. На реду је био дакле избор нове целокупне скупштине.

Овдашњи је свештеник благовремено изјавио у цркви сакупљеном народу, да ће се 7 јануара о. г. обавити избор целокупне скупштине. Од тога времена, па до дана избора приметило се међу народом живље кретање и узрујаност. Једва једном осване дан избора, и бирачи у лепом се броју искупише на биралиште. Овом приликом морамо одати хвалу црквеном одбору као руководитељу избора, да је све у најлепшем реду извршено, не мање пак и бирачима, да су се мудро и опревно владали, уклањајући се сваке међусобне расправе и протеривања. По свршеном избору буду прочитана имена новоизабрани скупштинара. О новоизабраним скупштинарима можемо само добро казати, јер то су све млађи људи, који ће хтети и смети стати на браник својих права, а радиће сви добро и сложно за добро своје општине, цркве и школе.

После 8 дана од дана избора, како није никакав протест против избора, или против појединих ново изабраних скупштинара учињен, сазове председник нову скупштину, која изабере себи црквени и школски одбор, школ. старатеља и подпредседника. Најпосле позове председник скупштину, да бира себи новог председника. Скупштина изабере себи поново за председника досадањег председника Петра Ползовића. О раду овога човека могло би се много писати. Неуморни рад и чврста воља никада тога човека не остављају. Слободно можемо рећи, да док је он председник да ће и ова општина напредовати. Њега треба сад да испомаже новоизабрана скупштина, а томе се надамо — па да видиш златна плода! — У томе кличем: да живи новоизабрана скупштина!!

Ја са овим завршујем моје писање, а ако ми допусти сл. уредништво, радо ћу се латити пера, да и даље продужим моје дописивање.

Народна просвета.

Српска граматика у основној школи.

Пре две године била је у овоме листу реч о томе, како ученици из српских основних школа у опште показују слабу спремност у знању српског језика, односно српске граматике. На ту нашу примедбу одговорило се са једне стране — без сумње из учитељског круга — да то не стоји, а најпосле да основна школа у опште није за то ту, да спрема ученике из основних школа за гимназију и т. д. На то је опет у овом листу доказана неоснованост тога мишљења и ствар је за онај мах на том прошла. Но међу тим старо је зло остало и траје још непрестано т. ј. деца из основних школа доносе у гимназију врло лоша знања о граматици српског језика; а кад деца не знају граматике свог матерњег језика, онда се може мислити, како успевају у граматици страних језика у гимназији, као: латинског, грчког, немачког и мађарског. Ми дакле ево опет понављамо ту тему, и додајемо још овај непобитни факт из школе: да од скоро 70 ученика, што су се ове године уписали у први разред на срп. гимназији новосадској, једва се могу наћи њих 15—20, који имају нешто више појма и боље спреме у српској граматици; и осим тога још и то изрично напомињемо, е се опажа, да деца из немачких школа у опште доносе више граматичка знања, него ли деца из српских школа. Колико нам је тешко, што морамо то овде јавно рећи, али у интересу школе и дечијег напретка морамо са истином на среду, па ма се с друге стране како срдили. Ми не можемо шта за то. Хоћемо да се томе злу што пре и радикалније помогне.

Јер жалосно је то, кад деца, свршивши четир основна разреда, не знају из српске граматике ништа друго, до ли: шта је именица, шта је придев глагол, број и т. д. а о деклинацији и коњугацији нема ни разговора; синтаксу не ћемо ни да спомињемо. Наводећи дакле овај голи факт не ћемо да се упуштамо у полемику, јер не помаже самој ствари, као што смо се на жалост уверили, већ хоћемо, имајући тај конкретни случај пред очима, да изиђемо са позитивним предлогом, и да га гг. учитељима што пре и што топлије препоручимо.

Пред нама ево леже више немачких школских књига о немачком језику у основним школама. Ове су књиге написане врло удесно, практично, лако и просто, тако, да деца почевши у нашим основним школама од 3. и 4. разреда, по тој методи врло много и без велика труда могу научити свој језик. Наш је дакле предлог: да се по примеру тих немачких, од вештих и искусних учитеља написаних књига саставе и у нас такове књиге за српски језик, и да се својим путем и начином што пре у нас заведу, ако смо ради напретку нашега подмлатка. Јер матерњи језик и граматика то је најважнији предмет у школи, као што зна сваки учитељ. Без темељна знања свога језика тешко се напредује у осталим предметима. То је у школи света истина.

Између споменутих немачких књига за немачки језик у основним школама нап менућемо ову: Deutsche Sprachschule. Aufgaben für den Unterricht in der deutschen Rechtschreibung und Grammatik. Für einfache Schulverhältnisse bearbeitet von G. Althof. 40 Pf. (од прилике 40 новч.)

Овде ћемо одма у оригиналу навести и главна начела, што је поставио сам писац за употребу исте књиге у школама. Он вели:

1.) Das Ziel alles Sprachunterrichtes ist Sprachverständniss und Sprachfertigkeit.

2.) Zur Erreichung dieses Zieles kann die Volksschule des Unterrichtes in der deutschen Grammatik nicht entbehren.

3.) Der grammatische Unterricht in der Volks- und Bürgerschule darf nur diejenigen Lehrsätze berücksichtigen. durch welche der Schüler seine Muttersprache vollkommener verstehen. richtiger sprechen uud schreiben lernt, muss aber von der Vermittelung wissenschaftlicher Erkenntniss grammatischer Erscheinungen absehen.

4.) Das Lesebuch eignet sich nicht zur Grundlage und zum Leitfaden des grammatischen Unterrichtes, für welchen besondere Unterrichtsstunden anzusetzen sind.

5.) Das Vorhandensein eines sprachlichen Übungsbuches in den Hand der Schüler erleichtert den Unterricht in der deutschen Grammatik.

6.) Die Regeln und Lehrsätze der Grammatik sind aus geeigneten Beispilen oder Sprachstücken zu entwickeln und durch zahlreiche Übungen zu befestigen.

7.) Der sprachliche Übungsstoff ist teils aus dem Leben, teils aus dem Unterrichte. teils aus dem Schatze unserer Sprichwörter und teils aus den besten Erzeugnissen unserer Literatur zu entnehmen, darf jedoch nach Inhalt und Form die Fassungskraft der Schüler nicht übersteigen.

Ово извадисмо из пишчеве брошире под насловом: „Die deutsche Grammatik in der Volksschule."Begleitwort zur deutschen Sprachschule von G. Althof. Harburg a. d. Elbe. Verlag von Gustav Elkan.

Као што се дакле види, у истој књижици саопштио је писац, на који начин да се предаје немачки језик у основним школама, и том је приликом расветлио свако од ових горе наведених седам основних правила. Придржавајући се тих начела нема сумње, да се мора показати много већи успех, него што га досад имадосмо прилике опажати.

С тога би добро било да се г.г. учитељи наших основних школа сваки у свом месту састану, да се о тој ствари разговоре, споразуму и ствар удесе, која ће поред моле добре воље и сложна рада јуродити пожељеним успехом.

А да би се такове мале граматике написале, има материјала и сувише; само га треба прибрати и удесити према нашем језику. Свака немачка књижара у нашој држави а и ван ње, доставиће каталоге о „језикословним књигама" драге воље.

Завршујући ову кратку белешку о томе предмету препоручујемо ту ствар најтоплије како нашим учитељима, школским одборима а тако исто и гг. школским надзорницима, да и они од своје стране ту ствар потпомогну и унапреде.

Један учитељ.

Нови Сад 24. јан. Јавили смо, да је „радикална" странка српске народне скупштине основала свој клуб, или „збор", и да је издала програм, који смо саобштили. Сад је и други део пређашње опозиције, из кога је постала нова влада, основао особити збор, под насловом: „збор напредне странке", издао је правила за тај збор, које су подписали: Милош Глишић, као председник, Љуб. Каљевић и Милан Жуњић као подпредседници, Ник. Крупежевић и Љуба Станојевић као секретари, Дим. Димитријевић, Ђорђе Павловић, Милан Ђ. Милићевић, Урош Кнежевић, Коста Месаровић, Стојан Павловић, Босиљко Цветановић као одборници, и 101 члан нар. скупштине.

НОВИЈЕ.

— Као што „Еђет." из Загреба јављају, Мразовић ће на сваки начин поднети сепаратан вотум против предлога краљевинског одбора

али мисле, да том приликом ипак не ће бити жестоке дебате.

— Поседник Аурел Јанковић наименован је за великог жупана вароши Сегедина и Баје.

— Из Београда јављају, да је 22. о. м. потписан уговор о грађењу српских железница и промету на њима. Уговор је закључен са Бонтудружином. Потписали су га министри Мијатовић и Гудовић и бар. Аркур, као пуномоћник бонтуове дружине.

— Познатом мајоресковом чланку, у ком се доказује, да се румунски интереси на балканском полуострву укрштавају са словенскима, те да Румунска треба да се Аустро-Угарској и Немачкој придружи, одговара боереском орган, „Преса", те вели, да си Румунска не ће дати наметути таку политику, јер погледом на неизбежне ратне заплете она се мора држати политике одрешених руку.

— „Аж. Рис" јавља, да ће скорим у Русији изаћи више наредаба финансијске природе. Укинуће се забрана, да се менице, које гласе за исплату у злату, не смеју истављати. Акциз на шећер не ће бити повишен, него начин купљења истог тако ће се изменити, да ће само прави доходак бити порезан. Царина из кавкаских и закавкаских области долази у ресор министарства финансија. Комисија, што је постављена, да зготови реформу доходарине, свршила је свој посао. Она је прорачунала данас од отог пореза на $35^1/_2$ милијуна.

— Старој „Преси" бечкој јављају из Петрограда, да су многи сужњи, што су управним путем у Сибирију прогнати, помиловани по предлогу сенатора Коваловског, који парнице тих осуђеника прегледа. Више сибирских гувернера свргнути су. — Док преска реформа не буде готова, не ће се давати концесија новим новинама.

— Цариградски „Вакит" јавља, да Аустро-Угарска у грчком питању стоји са свим на страни турској.

— Противно другим вестима „Руска агенц." тврди да у енглеском одговору на турску окружницу нема никаквих услова. Као год што су друге силе тако и Инглеска пристаје на предложене преговоре који значе да је Порта одустала од септембарског предлога и приближила одлуци берлинске конференције. Силе ће се распитати, може ли доћи до компромиса, који ће се Грчкој препоручити. Кабинети саопштавају један другом упутства, што ће их сваки свом заступнику дати.

— Из Цариграда уверавају, да ће силе Порти пријавити, да пристају на њен предлог од 2. јануара, али под отим условом, ако се она обвеже, да ће знатно повећати концесије своје из своје ноте од 21. септембра.

— Као што „П. Лојду" јављају у Лондону се пронео глас, да ће грчки краљ ово дана издати проглас војсци и у главни стан отићи.

— Као што „П. Лојду" из Цариграда јављају до 21. о. м. стигло је из Мале Азије у Епир 27 батаљона турске војске. Резерва царске гарде позвана је, у њој има 13.000 добро изучене војске. И Дервиш-пашина војска из Скадра одвешће се морем из Медује у Превесу.

— „Рус. Аг". потврђује, да је много турске војске на грчку границу послато, али се нада, да ни Грчка, ни Турска не ће узети на се одговорност за то, што би започеле бој и покварили јевропске преговоре.

— Инглеско министарство држало је 20. о. м. веће и закључило, да на крају дебате о закону о присилним мерама у Ирској учини, што је нужно, да осујети тактику Ираца, којом они одуговлаче расправу којег предмета.

Разне белешке.

(Знак времена.) Клуб мерника и неимара у Загребу издаје „Речник немачко-хрватскога техничкога називља", те позива на претплату. У том позиву означене су особе и књижаре из домовине хрватског и српског народа, које примају претплату на речник. У Новоме Саду прима је књижара Ватрослава (Игњата) Фукса. Није толико значајно, што је за скупљачицу у Новоме Саду узета фирма, које овде нема, јер Игњат (Ватрослав) Фукс давно је умрьо и његова књижара прешла је у руке сина му, но сад не носи ни синовље име, — али чудновато је, да се наша најрођенија словенска браћа обраћају на туђу књижару, кад у нашој вароши има две српске књижаре, које се слободно могу мерити са сваком другом на словенском југу, а и иеаче на страни. Је ли то књижевна узајмица међу Словенима у опште, јужнима посебно, а нарочито међу двема гранама једне исте књижевности, гранама, које се само словом разликују? Жалосно је, кад и таке знаке времена морамо да бележимо.

(Нова вера.) При задњем попису у Колошвару написаше двојица у рубрику „вероисповед" ово: „никаква". А Данило Ирањија, — познати посланик на угарском сабору, који сваке године понавља свој предлог о уважању грађанског брака и слободе вероисповеди и који се баш у Колошвару нашао за време пописа, — написао је у исту рубрику ово: „Jsten hivo" (Верује у Бога.) — СаО.

(Проф. др. Ранда и др. Сујски) су једини међу Славенима научењацима, што су наименовани у најновије време члановима господског дома у бечком рајхсрату. Ранда припада најизврснијим правницима и професорима чешког универзитета у Прагу, где од 1862. год. на чешком језику предаје правне науке као редован професор. Ранда је био међу првим оснивачима „Правничке задруге" и издавачима правничког листа „Правник". — Др. Сујски је од 1869. год. редован професор пољске историје на свеучилишту у Кракову. Осим историчких расправа писао је и неколико драма, те с тога заузима угледно место међу пољским књижевницима. СаО.

(Поплава у Гацком.) Усљед дуге и бујне кише поплављен је један део гацког поља, и у оближња места може се само преко Меданића и новозиданом долином ићи. Путем, што води у Невесиње, једва се може ићи. Људи су онде у бризи, ако устраје киша или се снег почне нагло отапати, да ће сво Гацко поље бити поплављено.

(Антисемитична карта Мађарске.) Јавља се као куриозом, да у Будапешти један учитељ рисања, с којим се Иштоци спријатељио, израђује „антисемитичну карту Мађарске," на којој ће се утамањење Жидова представити географски. На тој карти означи ће се црвеном бојом она имања, која су у рукама жидовским.

(И то је статистичар.) Какових чуда има на свету, доказује недавно у Флоренцији штампана литерарна радња, бавећа се статистичним саставцима из Дантеових дела. У саставача беше невероватна стрпљивост, да је он пребројао речи свих Дантеових песама. По његовом рачуну имаде „божанска комедија" 99.542 речи, „очистилиште" 33.779, „рај" 32.719, а „пакао" 33.044. У „рају" имаде 14.223 стиха, а у њих 2637 именица, 1753 глагола и 927 придева.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је из штампе на 1 табаку **4. број**

„СРПСКОГ КОЛА"

са овим садржајем:

1) Рад и уштеда. 2) Шта бива по свету. 3) Дописи: Панчево. 4) Новости из народа и са стране. 5) Из привреде. 6) Забава: а) Династија црквењака, (наставак), б) Добра реч о женскима (свршетак). 7) Књижевност. 8) Новости из места. 9) Разно. 10) Нови Сад. 11) Трговина. 12) Распоред с игранком.

ЦЕНА ЈЕ „СРПСКОМ КОЛУ":

На годину фор. 5.— или 12 динара,
на по год. фор. 2.50 или 6 динара,
на 3 месеца фор. 1.25 или 3 динара.

Сиромашнији српски нар. учитељи и свештеници **плаћају квартално 90 новч.**

Ко је рад да се на наш лист претплати, нека се са претплатом пожури.

У Новоме Саду 24. јануара 1881.

ИЗДАВАТЕЉСТВО „СРПСКОГ КОЛА".

СРПСКА КЊИЖАРА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ.

Изишао је из штампе

УСАМЉЕНИ ЈУНОША

роман

Милована Видаковића.

Одзивајући се жељи многих старијих читалаца и поштовалаца романа заслужног српског списатеља **Милована Видаковића** продужисмо издавање истих горњим романом, удешеним према данашњем књижевном језику.

Романтичка повест ова прпљена је из старог српскога живота ива погибије косовске и у њојзи прича писац живот сина Стевана Мусића, који је остао по оцу и мајци сиротан те се повукао у пустињу да живи усамљен мирно и спокојно. Случај и добро срце његово доводи га у свезу те притиче у помоћ љубавницима који страдају са злоће и пакости људске. Чинећи њима добра, заснива тај усамљени младић и срећу свога живота — оставља пустињу и враћа се опет у свет да поживи у њему собом сретан а другима на корист.

У роману овом има као и у осталим списима Видаковићевим осим многих занимљивих епизода, живога описа лепота природе и моралних поука.

Препоручујући ово наше најновије издање пријатељима ове врсте књига, **дајемо свакоме поручиоцу од 5 књига један екземплар на дар.**

Цена је књизи 65 новч.

Сваку наруџбину обављамо брзо и тачно било за готово било наплатом у наточ.

Наруџбине из Србије обавља наша филијала књижарница А. Пурића у Београду.

У Н. Саду на ново лето 1881.

Српска књижара браће М. Поповића
у Новом Саду.

Од романа Видаковићеви је досад нашим издањем изашло:

Касија царица. Цена 80 новч.
Велимир и Босиљка. Цена 1 фор.

Сад баш изађе из штампе

КАЛУЂЕР

ИСТИНА И ПОЈЕЗИЈА.

Приповетка дра Јована Суботића.

Цена књизи на белој хартији 1 фор. 20 н. а на финој жућкастој (шамоа) хартији 1 ф. 40 н.

У први мах огласисмо, да ће књига ова изнети око 15 штампаних табака, но како је г. писац многе занимљиве епизоде и слике из калуђерског живота у занимљиву приповетку ову још уплео и додао, то је књига изнела пуна 23 штампана табака, те тако морадосмо и цену друкчије одредити, што смо држали за угоднije по нашу пошт. публику, него да дело у две књиге подељујемо и обашка другу књигу издамо:

Садржај је „Калуђеру" ово:

1. Бал у манастиру. 2. Калуђерски суд. 3. Код адвоката. 4. Екселенција. 5. Дворска конференција. 6. Мало рачуна. 7. распуће. 8. Deus ex machina 9. Нов човек. 10. Настојатељ дипломат 11. Тетка и нећака 12. Непик како се хоће, него како је суђено. 13. Настојатељ кесеција. 14 Дух у гостијонској соби. 15. Настојатељ крпа. 16. Многа љета уз румску банду. 17. Митрополит Стратимировић. 18. Митрополит Станковиић. 19. Манастирска слава. 20. Вечити намесник. 21. Противници на умору. 22. Тестамента сестре. 23. Прости калуђер и патријарх. 24. Где је сад Теофан?

Надамо се што већем одзиву од стране пошт. публике на ово врло пикантно и интересантно дело. Купцима на више од 10 комада за готово дајемо 30% рабата.

Књижара Луке Јоцића и др.

Члановима „Матице српске."

По одлуци овогодишње главне скупштине добија сваки члан „Матице српске" на поклон „Летопис," почев од године 1881, све дотле, док у смислу своје задужнице прописане за чланство оброке уплаћује.

Према тој одлуци могу сви такви чланови, а тако исто и они, који су за чланство прописани улог већ исплатили, „Летопис" примати од **благајнице матичине.**

Ко од чланова жели све четири свеске „Летописа" за годину 1881 поштом добијати, тај нека на ту цел пошље 50 новч. а. вр. на **„благајницу Матице српске у Нови Сад,"** која ће о тачном разашиљању „Летописа" бригу водити.

Управни одбор „Матице српске".

ПОЗИВ.

Пета редовна главна скупштина „болничке задруге трговачке омладине" у Новоме Саду, држаће се у недељу 20. фебруара п. р. 1881. у два сахата после подне у дворани „српске више девојачке школе" на коју се сва гг. редовни и потпомажући чланови учтиво позивају да изволе доћи.

Љ. Стефановић,
задружни председник.

ТРГОВИНА И ПРОМЕТ.

(Д. Манно.) БУДА-ПЕШТА, 1. фебруара п. р. Уздржавање овдашњи млинара од купа приморало је на последах имаоце жита на попуст. Према томе се и цена житу током прошле недеље постепено крњила тако, да је крајем недеље према почетку жито са 50 нов. појефтинило. А као што су изгледи и светске и локалне житне радње, нарочито овдашње пијаце усљед све једнако лоше прође нашег брашна држимо да се нећемо преварити. ако и овом приликом речемо, да ће житна цена према оваким околностима још спасти морати. Тиме би посведочено било са погледом на претходне трговинске извештаје на овоме месту, да је ток житарске радње са погледом у напред бар у већим потезима добро обележен био.

На против кукуруз и зоб због малих довоза а трајне потребе чврсто се држе и бележе:

Потиско жито 78 кл. ф. 12.70, банатско 74 кл. ф. 11·50 влашко 76 ф. 10·40, српско 76 ф. 10.80, 3 м.

Кукуруз мађарски ф. 5 80—85, влашки ф. 5 90—95.

Зоб по каквоћи ф. 5·30—6.20.

Јечам II-а ф. 6·80—7 20,

Раж ф. 980—10 —.

Термини:

Изанц-жито за пролеће ф. 10·90—11·93.

Изанц-жито за јесен ф. 10.25—10·30.

Кукуруз за мај-јуни банатски ф. 5·90—5·93.

Кукуруз за мај-јуни међународни ф. 5 80—5.82.

Зоб за пролеће ф. 6.30—6.35.

Репица I-а банатска фор. 11·—75 за август-септембар ф. $12^1/_8$—$12.^1/_4$.

Шљиве. II-а босанске ф. 21·40—22, српске у џакови ф. 18.30 за пролеће закључене српске у џакови ф. 18·30 Изанц ф. 19·60.

Маст боље цене, готова роба фор. 67—68 за фебруар, март фор. 65—66.

Сланина: такође тражена и плаћана је сеска ф. 56 до ф. 57. варошка ф. 60—61.

Лој: без промене ф. 46—47.

Коже: овчије приличан промет. Мерино ф. 60—61 за 56 кил. бачке банатске ф. 140—150, за 100 ком. турске македонске ф. 40—41 за 56 кил. (све са 2 проц) Јагњећих мало има неколико је продато бачке банатске по ф. 90—105 за 102 к. Козије посољене ф. 155 за 102 ком. Јарчије ф. 4·50—5· пар. Јарећих нема. Кравије сушене ф. 100 до ф. 105. Воњуске ф. 105—110 за 100 к.

Шишарке држе се на истој цени I-а мађарске ф. 24·— I. српска ф. 20 —

Мед ф. 27—29 без тражње.

Восак ф. 122—125 без тражње.

Курс бечке берзе 24. јан. (5. фебр.)

5% металица	72.75
5% народног заима	73.75
Аустријска златна рента	89.—
Угарска златна рента	109.45
Државни зајам од 1860.	129.50
Акције банчине	818.—
Кредитне акције	285.50
Лондон	118.75
Угарске разтеретнице	97.25
Темишварске разтеретнице	95.75
Сребро	—.—
П. кр. дукати	5.54
Наполеондори	9.38
Немачке марке	57.95

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ

на упражњену парохију у Сакулима.

Ко жели ову парохију получити нека своју с нужним сведочбама снабдевену молбеницу потписаној консисторији за 4. недеље дана од дана првог уврштења овог огласа поднесе.

У Вршцу 15. (27.) децембра 1880.

КОНСИСТОРИЈА
епархије вршачке.

3—3

СТЕЧАЈ

на упражњену парохију у Потпорњу с годишњом платом од 300 фор.

Ко жели ову парохију получити нека своју с нужним сведочбама снабдевену молбеницу потписаној консисторији за 4 недеље од дана првог уврштења овог огласа поднесе.

У Вршцу 15. (27.) децембра 1880.

КОНСИСТОРИЈА
епархије вршачке.

3—3

Нирнбершко галантериска и кратког еспана трговина
Ђ. КОНСТАНТИНОВИЋА
у Чакову

треба једног од млађих помоћника који би одма могао ступити. Првенство имаће онај који покрај српски и немачки, од части мађарски и романски зна говорити. 2—3

ПРОДАЈА КУЋЕ.

Кућу моју шилдбирт „три Арапина" у јабучкој улици број 312. солидно зидану са великом калдрмисаном авлијом, две велике штале и великом шупом са таванима за рану, даље један и по ланац земље до Радине цигљане живим плотом обграђене, продајем из слободне руке са врло повољним условима.

Ближа извешћа даје потписани.

ПЕТАР ПЕЈИЋ
у Панчеву.

2—3

За зиму.

ВИЉЕМОВ

антиартритички-антиреуматички

крв чистећи чај,

од

ФРАЊЕ ВИЉЕЛМА

апотекара у Neunkirchen (у Доњој Аустрији)

против костобоље, реуматизма, тако звани Kinderfüsse, застарели упорни болести, често загнојавајућих се рана, кожних болести и спољни удa, чирова на телу или лицу, зверенца, сифилистичног отока, отока цигерице и слезине, као код хеморидални стања, жутице, жестоки удни болова, болове зглавкова и мишица, тиштење желудца, потешкоће ветрова, тврде столице, потешкоћа при мокрењу, полуција, мушке слабости, тока код женских, шкрофулозни болести, оток жлезда и разни други болести, употребљаван је са најбољим успехом, што се са хиљаду сведочби доказати може. Сведочбе на захтев бадава.

Омотци су у 8 оброка подељени по 1 фор. за биљег и опрему 10 н.

Сваки нека се чува од куповања потворина, те нека пази на познати у многим државама законом зајемчени мој биљег. 22—

Добија се у Н. Саду код г. Љубе Стефановића.

За јесен. **За лето.**

За пролеће.

Усљед препоруке ц. кр. зем. здравственога вијећа, концес. од вис. ц. кр. моравског намесништва

МАРИЈАЦЕЛСКЕ КАПЉИЦЕ
ЗА СТОМАК.

Особито делујући лек за све болести стомака,

а преки лек против: хрђава апетита, слабости стомака, неугодног даха из устију, надимања, ригања, колике, катара у стомаку, љутине у стомаку, правлење камена, млогог шлајма, жутице гадљивости и повраћања. глазобоље (ако од стомака долази) грчева у стомаку, тврде столице или затвора, претоварења стомака, гњисте, болне слезине, црне цигерице и шуљева.

Цена једне флашице заједно са упутством за употребу 35 новч.

Праве се могу добити у Н. Саду само код г. Плавшића апат., а у Петроварадину код Deodattos Erben.

Средишно стовариште за разашиљање код **C. Brady**, апат. **Kremsier.**

12—52

РАСПРОДАЈА!

Због препуњеног стоваришта, нашао сам се побуђен сву моју робу т. ј. мушких зимских капута, путних бунди и мушких одела, женских зимњих огртача, јапунцета, мантила, и огртача против кише, као и разних дечијих одела, све по најновијем крају и укусу 20 процената испод производне цене распродавати.

Поштована публика може се о истинитости овог уверити, са посетом моје радње, која се налази **у главној улици бр. 857. до златне звезде у Новом Саду.**

МОРИЦ БАУЕР.

Пролетње и летње хаљине 40 процената испод производне цене. 57—

Одговорни уредник др. Светозар Милетић

Српска народна задружна штампарија.